
Є. В. Бондарчук
студ. II курсу спеціальність «Право»
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Науковий керівник: *к. ю. н., доцент кафедри конституційного*
права та правосуддя В. В. Борщенко

ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ПРИНЦИПИ НОВІТНІХ ПРАВ ЛЮДИНИ

У сучасному світі, де стрімкий розвиток технологій та глобалізація радикально змінюють усі аспекти нашого життя, новітні права людини набувають особливої актуальності. «Внаслідок наукового буму, що відбувся в середині ХХ ст. і продовжує тривати до сьогодні, перед людиною постало багато можливостей, яких до цього часу не існувало, зокрема, клонування людини, трансплантація органів, використання віртуальної реальності, штучне запліднення, зміна статі, генна інженерія. Право як система правових норм повинне давати адекватну відповідь на ці зміни у вигляді відповідного нормативного регулювання. Внаслідок всіх цих можливостей у людини виникають нові права, яких до цього часу не існувало. Такі права називають «четвертим поколінням прав людини» [1] або новітніми правами людини.

Вони виступають відповіддю на виклики, що виникають внаслідок наукових досягнень, інформаційної ери та змін у соціальних стандартах. Охоплюючи біологічні, соціальні та інформаційні аспекти, новітні права людини представляють собою широкий спектр.

Вони є сукупністю прав людини, що виникли у відповідь на стрімкий розвиток науки, техніки та інформаційних технологій, а також зміни в соціальних стандартах і цінностях сучасного суспільства. Вони охоплюють широкий спектр прав, сформованих розвитком медицини, ІТ-сектору та змінами у соціальних взаєминах.

Існує багато різних класифікацій новітніх прав людини. Найбільш актуальною є поділ новітніх прав людини на 3 види: біологічні, соціальні та інформаційні.

Біологічні права відображають прогрес у медицині та біотехнологіях, включаючи права на евтаназію, клонування, зміну статі та репродуктивні технології. Зростання можливостей біотехнологій ставить перед суспільством нові виклики, зокрема, питання про межі дозволеного втручання в природні процеси життя та права людини контролювати власне тіло і генетичну інформацію. Сучасне суспільство стикається з етичними та моральними дилемами, що вимагають виваженого підходу до правової регуляції в цій сфері. Автономія особистості, яка дозволяє людині самостійно приймати рішення щодо свого тіла та здоров'я, стає особливо актуальною у контексті біоетичних викликів.

Соціальні новітні права людини розширюють поняття соціальної справедливості та рівності, включаючи права на одностатеві шлюби, вільну від дитини сім'ю та незалежне від державного втручання життя. Вони сприяють інтеграції вразливих груп населення в глобальний соціально-економічний простір, забезпечуючи їх захист і підтримку. Соціальні зміни, що сприяють розширенню прав людини, вимагають від держав і міжнародної спільноти врахування індивідуальності, гендерної ідентичності та культурної приналежності осіб. Незалежність від державного втручання підкреслює важливість обмеження влади держави у приватному житті особи, зокрема, у висловлюванні поглядів і захисті особистих даних.

В еру цифровізації інформаційні права стають особливо значущими, включаючи право на вільний доступ до Інтернету, свободу вираження думок онлайн і кібербезпеку. Цифрове право на приватність та захист даних ставить перед суспільством виклики, пов'язані з необхідністю захисту персональних даних без створення умов для злочинності в Інтернеті. Розвиток інформаційних технологій вимагає адаптації правових рамок для захисту прав людини в цифровому просторі, забезпечуючи баланс між свободою вираження та необхідністю обмеження з метою запобігання зловживань.

Контекст виникнення новітніх прав людини тісно пов'язаний зі стрімким розвитком науково-технічного прогресу і глобалізації, що породжує нові виклики та можливості для суспільства і індивідів.

Біомедичні інновації, включаючи генетичні дослідження, клонування та розвиток репродуктивних технологій, ставлять перед суспільством нові етичні та правові дилеми. Це вимагає розробки відповідних правових рамок для регулювання цих питань, як зазначається у доповіді спеціального доповідача ООН, де наголошується на потребі захисту прав людини у контексті наукових досягнень.

Доцільно виділити основні принципи, які можна виокремити в межах концепції новітніх прав людини.

Зокрема, серед таких можна назвати принцип автономії особистості, який визнає право кожної людини на самостійне прийняття рішень щодо свого тіла, здоров'я, інформації, що її стосується, та способу життя. Цей принцип особливо актуальний у контексті біоетичних дилем і цифрових прав.

Принцип незалежності від державного втручання підкреслює обмеження щодо втручання держави в особисте життя індивідів, забезпечуючи повагу до приватності, свободи вираження поглядів і захисту особистих даних.

Принцип визнання права на індивідуальність реалізується шляхом визнання важливості та поваги до індивідуальних особливостей людини, включаючи гендерну ідентичність, культурну приналежність та особистісні переконання.

Принцип міжпоколінної справедливості вказує на необхідність захисту інтересів майбутніх поколінь, зокрема у контексті збереження природного середовища, ресурсів та культурної спадщини. Даний принцип передбачає відповідальне використання ресурсів, які не зашкодять можливостям майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Виходячи з розуміння, що всі права людини взаємопов'язані та взаємозалежні, принципи універсальності та неділимості новітніх прав людини підкреслюють неможливість ізоляції або обмеження одних прав на користь інших. Важливо забезпечити універсальний захист і реалізацію всіх прав без дискримінації.

У світі стрімкого розвитку технологій, глобалізації та соціальних змін новітні права людини відіграють ключову роль у захисті основних прав і свобод людини. Вони розширюють рамки

традиційного розуміння прав людини, адаптуючи їх до сучасних викликів, таких як цифрова безпека, біоетика, екологічна стійкість та глобальна справедливість. Реалізація цих прав потребує від усіх учасників міжнародної спільноти – від окремих держав до глобальних організацій – злагоджених зусиль, спрямованих на створення правових, етичних та технологічних механізмів захисту та підтримки цих прав.

Попри виклики, пов'язані з визначенням меж і механізмів реалізації новітніх прав людини, їх актуальність та необхідність у сучасному світі не викликає сумнівів. Вони є відповіддю на потребу забезпечення гідності, свободи та добробуту людини в умовах швидкоплинних змін, задаючи напрямок подальшого розвитку правових систем і суспільства в цілому. Інвестиції в розвиток і захист новітніх прав людини є інвестиціями в стабільне, справедливе та безпечне майбутнє для всіх нас.

Література

1. Четверте покоління прав людини: особливості правового регулювання, проблеми та перспективи розвитку в сфері охорони здоров'я: монографія / за заг. ред.: д. ю. н., проф. С. Б. Булеци; д. ю. н., доц. М. В. Менджул. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. 444 с.